

Гуминилович М.В., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ПРОБЛЕМА ПЕРЕВОДА ЗАГЛАВИЙ С НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА (на материале прессы)

Статья посвящена проблемам перевода заглавий немецкой прессы на примере немецкой газеты "Junge Freiheit" и журнала "Der Spiegel". Рассматриваются грамматико-стилистические особенности заглавий. Представлены примеры анализа отдельных заглавий.

Ключевые слова: заглавие, публицистический стиль, статья, публицистика, СМИ.

Huminilovych M.V., stud.,
Kyiv Taras Shevchenko University

THE PROBLEM OF TRANSLATION OF HEADLINES FROM GERMAN IN THE PRESS

This article is devoted to problems of translation of headlines in a German press with examples from Germany newspaper "Junge Freiheit" and a magazine "Der Spiegel". The analysis of translation of some headlines is carried out. Grammar-stylistic features of headlines are described.

Key words: headline, publicistic style, article, publicism, mass-media.

УДК 81'225/.373.612.2=111.2=161.2

Гусейнов А., студ.,
КНУ імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОЇ МЕТАФОРИ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ П. ЗЮСКІНДА "DAS PARFÜM" ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ)

Дослідження присвячене особливостям перекладу художньої метафори з німецької мови на українську на матеріалі роману П. Зюскінда "Das Parfum" та його україномовного перекладу, виконаного С. Фрідріхом. У роботі розкрито поняття художньої метафори, з'ясовано її головні компоненти, функції в мові та літературних творах, визначено основні способи відтворення художньої метафори у перекладі.

Ключові слова: художня метафора, художній переклад, точний переклад, субституція, парафраз, компенсація.

Художня мова – головний засіб створення художнього образу в літературі. Вона відрізняється емоційністю, експресивністю, лаконізмом, лексичним багатством, розмаїттям синтаксичних конструкцій.

Художня мова відрізняється від усіх інших форм мови передусім тим, що вона виконує естетичну функцію. Реалізація цієї функції полягає у відображенні навколишньої дійсності в образній формі. Лексичні одиниці, типові для художньої літератури, не просто інформативні, а описові, здатні надавати певному предмету характеристики, додаткові до тих його ознак, які узуально закріплені за словниковою одиницею і зафіксовані у словниках. Посилення виразності мови досягається різними засобами, у першу чергу завдяки використанню тропів – лексичних засобів створення образності, найпоширенішою серед яких є метафора [8, с. 126].

Метою нашої розвідки є дослідження особливостей відтворення метафоричних засобів, ужитих у романі П. Зюскінда "Das Parfum", українською мовою. Актуальність дослідження полягає в тому, що особливості перекладу стилістичних фігур та метафори зокрема набувають у наш час особливого значення у зв'язку з необхідністю досягнення адекватності перекладу та відтворення індивідуального стилю автора.

У лінгвістику метафора була запозичена з риторики, для якої вона слугувала засобом образотворчої мови й естетики. Ще античним вченим і філософом Арістотелем було проведено перше найбільш відоме і значуще дослідження сутності метафори.

Метафора є найпродуктивнішим креативним засобом збагачення мови, виявом мовної економії, семіотичною закономірністю, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої, подібної до неї в якомусь відношенні. За Н. Арутюновою, метафора присутня в усій мові, у її стилях і підстилях. Отже, метафора поступово перетворювалась у лінгвістичній свідомості із тропа, поетичного засобу на спосіб мислення людини [7, с. 160].

Остаточним вирішення питання визначення метафори як поняття стало твердження основоположників когнітивної лінгвістики та семантики Дж. Лакоффа та М. Джонсона, які у 1980 році у своїй праці проголосили, що метафора є знаряддям поповнення знакових ресурсів мови, засобом буття людини [5, с.91].

У сучасній лінгвокультурології й етнопсихології метафора розглядається як культурний феномен мови, який фіксує чинники й

закономірності переінтерпретації культурних кодів певного етносу, а також визначає спосіб осмислення дійсності і стиль мислення [2, с. 399].

У комунікативній лінгвістиці метафора кваліфікується як спосіб оптимізації інтерактивності комунікантів, засіб комунікативного впливу [4, с. 121]. Саме ця функція є важливою для текстів художньої літератури. Вона дозволяє створювати безмежну палітру образів, що є необхідною для створення окремого світу у свідомості читача.

Дискусійною проблемою в сучасному перекладознавстві залишається чітке розмежування метафори та метонімії. Протиставлення метафори та метонімії описувалось досить детально. Метонімія є знаковим перенесенням, що дає ідентифікацію предмета свого позначення. Метафора ж характеризує його. Як зазначає Н. Арутюнова, метафора у своїй первинній функції виконує в реченні функцію характеристики [1, с. 296-297].

Термін "Метафора" уживається у двох значеннях: як результат і рідше як процес. Саме другий аспект метафори пов'язує людський чинник із мовою, зберігаючи в мові все багатство культури, яке накопичилось протягом історичного розвитку народу.

Логічно зазначити, що кожен народ має свій світогляд. Через відмінність мовних картин світу досить важко зробити адекватний переклад метафоричних засобів однієї мови іншою. Традиційно, перекладаючи метафору, застосовують чотири способи: точний переклад, субституцію, парафразу та компенсацію. Н. Любімов стверджує, що під час перекладу метафор слід дотримуватися почуття міри, не пригладжувати автора і не придумувати нового [3, с. 137].

Досить авторитетну думку щодо проблеми перекладу метафори висловила Катаріна Райс – перекладознавець, автор перекладацьких концепцій та статей, що стосуються теми перекладу, методів перекладу, типології текстів та ін. Дослідниця вважає, що метафору можна перекладати більш-менш дослівно, якщо такий переклад не спотворює зміст оригіналу.

На сьогоднішній день існує багато класифікацій, що систематизують метафори за різними принципами.

У загальноприйнятій у російському мовознавстві класифікації виділяють три основні типи метафор:

- 1) номінативні;
- 2) когнітивні;
- 3) образні.

Номінативна метафора, що слугує для найменування якого-небудь класу предметів, утворюється в випадку заміщення одного дескриптивного значення іншим. Метафоричне перенесення здійснюється на основі якої-небудь зовнішньої, очевидної ознаки.

Когнітивна метафора утворюється в результаті уподібнення і привласнення об'єкту ознак, властивостей і станів, що виявляються в іншому класі предметів або належать до іншого аспекту певного класу.

До образної метафори вдаються у випадках пошуку образу, способу індивідуалізації або оцінки предмета, смислових нюансів. Джерелом цієї метафори є конкретне ім'я, перенесене в позицію предиката іншого предмета або класу предметів.

Проте існують і інші погляди на класифікацію метафор. Наприклад, Дж. Лакофф і М. Джонсон виділяють 2 типи метафор: онтологічні, тобто метафори, що дозволяють бачити події, дії, емоції, ідеї та ін., і орієнтовані, тобто метафори, що не визначають один концепт у термінах іншого, але організують всю систему концептів у відношенні один до одного [6, с. 35].

Під час метафоризації навіть у рамках однієї мови неможливо знайти універсальну модель, не говорячи вже про поняття в різних мовних культурах. Загальні асоціації часто важко визначити, оскільки метафора зароджується на базі розпливчастих понять, якими оперує людське пізнання.

Метафора передбачає чергування в людській свідомості двох серій вистав: схожість між дійсністю, що позначається власним значенням слова, і дійсністю, що позначається метафорично. Люди, що говорять своєю мовою, постійно використовують певне коло звичних для них понять і думок, які створюють звичні асоціації. Для їх вираження в мові існують певні лексичні засоби, які можуть бути виражені словом або стійким словосполученням. Але річ у тому, що ці вистави можуть варіюватися у свідомості різних народів. Наприклад, назви тварин, переносячись на людей, зазвичай, позначають їхній зовнішній вигляд або рису характеру.

Якщо говорити про функціональні стилі та частотність використання у них метафор, то, без сумніву, у всій своїй різноманітності метафора представлена саме в художній літературі.

Основною для нашого дослідження був обраний роман Патріка Зюскінда "Das Parfum" і його україномовний переклад, виконаний С. Фрідріхом. Слід зауважити, що стилістика досліджуваного роману досить різнобарвна. Насиченість твору стилістичними засобами просто вражає. Головним героєм роману є Жан-Батіст

Гренуй. Описуючи образ цього героя, автор послуговується чималим арсеналом стилістичних засобів і способів характеристики. Одним із таких засобів є метафора. Наприклад:

*Gut schaut er aus. Rosig und wohlgenährt. Weil er sich an mir vollgefressen hat. Weil er mich leergepumpt hat bis auf die Knochen. Aber damit ist jetzt Schluss. Jetzt könnt Ihr ihn selber weiterfüttern mit Ziegenmilch, mit Brei, mit Rübensaft. Er frisst alles, **der Bastard**.* – А воно гарне. Рожеве таке, повненьке.

*Бо нажерлося моєї крові. Бо висмоктало з мене все до кісток! Але тепер годі. Далі можете годувати його самі козячим молоком, кашами та морквяним соком. Це **байцпря** жере все.*

*Seine Exkremente riechen wohl. Er selbst, **der Bastard** selbst, riecht nicht.* – Його кал має запах. А саме **байцпря** не пахне.

Загалом переклад досить адекватний. Одним з варіантів перекладу могло б бути слово "маля" але це слово має нейтральне значення і наведений переклад загалом досить доцільний.

В останньому прикладі, окрім метафори, автор також застосував прийом повтору, про який ми поговоримо в майбутньому.

*Unmöglich! Es ist absolut unmöglich, dass ein Säugling vom Teufel besessen ist. Ein Säugling ist kein Mensch, sondern ein **Vormensch** und besitzt noch keine voll ausgebildete Seele.* – Не може такого бути! Абсолютно неможливо, щоб немовля було від диявола. Немовля – *це ще не людина*, воно не має повністю сформованої душі.

*Ein fremdes, kaltes Wesen lag auf seinen Knien, ein **feindseliges Animal**, und wenn er nicht ein so besonnener und von Gottesfurcht und rationaler Einsicht geleiteter Charakter gewesen wäre, so hätte er es in einem Anflug von Ekel wie eine Spinne von sich geschleudert.* – *Чуже, холодне створіння* лежало у нього на колінах, така собі *ворожа тваринка*, і якби він не мав такої розважливої вдачі, якби не керувався богобоязною й практичним поглядом на речі, то в нападі відрази відкинув би це маля геть, мов павука.

Як видно з наведених прикладів, перекладач через відсутність у мові перекладу підходящого еквіваленту ужив метафору. Зміст тексту залишився без змін і авторська інтенція збереглась, отже переклад можна вважати еквівалентним і адекватним.

*"Teufel" wollte er sagen und riss sich zusammen und verkniff es sich,... weg mit **diesem Unhold**, mit diesem unerträglichen Kind!* – Зараз же геть цього... "диявола", – хотів був казати він, але, опанувавши себе, притлумив це слово. Геть цього *недолюдка*, це нестерпне дитя!

Ach, und das arme kleine Kind! Das unschuldige Wesen! Liegt in seinem Korb und schlummert, ahnt nichts von den ekligen Verdächtigungen, die gegen es erhoben werden. – Ох, бідне дитятко! Невинне створійня! Лежить собі в кошику, дримає і не здогадується про бридкі підозри, що виникли до нього.

У цьому прикладі спостерігаємо застосування перекладачем точного перекладу вихідної метафори засобами перекладної мови, що відповідає вимогам до створення еквівалентного й адекватного перекладу.

Und er raffte seine Soutane und ergriff den brüllenden Korb und rannte davon, rannte durch das Gassengewirr zur Rue du Faubourg Saint-Antoine, die Seine hinauf nach Osten. – І панотець, підібгавши сукану й схопивши цього крикливого кошика, подався крізь метушню провулків до передмістя Сент-Антуан, на схід, угору по Сені.

У наведеному контексті перекладач також зробив точний переклад. Можливим варіантом перекладу, на нашу думку, міг би бути описовий. Перекладач зберіг троп, але у випадку з описовим перекладом можна було б розшифрувати троп та зробити його доступнішим і зрозумілішим.

Er war von Beginn an ein Scheusal. Er entschied sich für das Leben aus reinem Trotz und aus reiner Boshaftigkeit. – Він був монстр від самого початку. Тільки через свою впертість і злість він вирішив жити.

Перекладач знову відтворив метафору за допомогою точного перекладу. На нашу думку, він міг би використати явище синонімії, замінивши лексему "монстр" на "виродок" тощо. Хоча, як відомо, уся відповідальність за перекладацькі рішення лягає на плечі самого перекладача.

У наступному прикладі ми маємо можливість побачити перенесення значення з тваринного світу.

Oder wie jener Zeck auf dem Baum, dem doch das Leben nichts anderes zu bieten hat als ein immerwährendes überwintern. Der kleine hässliche Zeck, der seinen bleigrauen Körper zur Kugel formt, um der Außenwelt die geringstmögliche Fläche zu bieten. – Або мов отой кліщ на дереві, якому життя нічого іншого, крім постійного очікування, дати не може. Маленький бридкий кліщ, чиє сіре, наче свинець, тіло набирає форму кулі, щоб запропонувати зовнішньому світові щонайменшу площу.

So ein Zeck war das Kind Grenouille. – Ось таким кліщем був малий Гренуй.

Перенесення значення відбулось через схожі риси поведінки головного героя із зазначеною істотою. Причиною такого тропу є економія часу і бажання надати головному герою додаткового

відтінку, що ми і побачимо в майбутньому. Для економії в подальшому тексті автор буде Гренуя називати кліщем.

Наступний контекст є яскравим прикладом того, що перекладач виправдано покращує переклад, змінюючи оригінал, щоб зробити переклад більш зрозумілим для українського читача.

*Dieser **Zauberlehrling** hätte alle Parfumeure Frankreichs mit Rezepten versorgen können, ohne sich zu wiederholen, ohne auch nur ein Mal etwas Minderwertiges oder auch nur Mittelmäßiges hervorzubringen. – Цей малий **чаклун** міг би забезпечувати рецентами всіх парфюмерів Франції, і не повторюючись, і жодного разу не створивши щось неповноцінне чи навіть посереднє.*

Лексема "der Zauberlehrling" перекладається як "учень чаклуна". Перекладач генералізував значення слова і переклав як "чаклун".

*Grenouille tat das. Und zum ersten Mal war Baldini in der Lage, die einzelnen Handhabungen des **Hexenmeisters** zu verfolgen und zu dokumentieren. –*

*Гренуй виконав наказ. І Бальдіні вперше зміг прослідкувати й задокументувати окремі дії цього **чаклуна**.*

У цьому випадку перекладач відтворив лексему *der Hexenmeister* за допомогою точного перекладу.

Як показує проведений компаративний перекладацький аналіз, у кожному конкретному випадку відтворення стилістичних тропів С. Фрідріх пропонує індивідуальне рішення. Найчастотнішим способом перекладу образних метафор є точний переклад. Синонімічний і описовий способи, а також опущення використовуються перекладачем значно рідше.

Проаналізувавши фактичний матеріал, ми дійшли висновку, що майже всі розглянуті нами метафори мають образний характер. Переклад метафор є доволі складним процесом. Метафора складається з двох компонентів. Важливо повною мірою передати її зовнішній компонент – структуру і внутрішній – значення з усіма його відтінками. У цьому загалом і полягає головне завдання перекладача у процесі створення еквівалентного та адекватного перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнова Н.Д. Метафора / Н.Д.Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н.Ярцева. – М.: Сов. Энциклопедия, 1990. – С. 296-297. 2. Карамішева Р.Д. Контрастивний аналіз моделей метафоризації відносно шкали "добре – погане"/ Р.Д. Карамішева// Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. Філологічні науки. – 2007. – №4. – Луцьк: вид-во волин. держ. ун-ту ім. Лесі

Українки, 2007. – С. 397 – 399. 3. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 592 с. 4. Красовська О. Метафора – елемент комунікативного наповнення епістолярію Лесі Українки/ О. Красовська// Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. Філологічні науки. – 2012. – №38. – Луцьк: вид-во волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2012. – С. 121 – 125. 5. Лакофф Д., Джонсон М. Метафори, котрими ми живем. – М., 1980. – 242 с. 6. Лакофф Д., Джонсон М. Метафори, котрими ми живем. – М., 2003. – 193 с. 7. Сингаївська А.В. Оригінальна метафора як засіб реалізації очуднення / , I. V. Samoilioukevitch, L. I. Berezenska, // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2012. – № 62. – С. 159—162. 8. Чуковский К.И. Высокое искусство. – М., Советский писатель, 1968. – 384 с.

Стаття надійшла до редакції 18.04.13

Гусейнов А., студ.,
КНУ імені Тараса Шевченка

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ХУДОЖЕСТВЕННОЙ МЕТАФОРЫ С НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА НА УКРАИНСКИЙ (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА

П. ЗЮСКИНДА "DAS PARFÜM" И ЕГО ПЕРЕВОДА)

Исследование посвящено особенностям перевода художественной метафоры с немецкого языка на украинский на материале романа П. Зюскинда "Das Parfüm" и его украиноязычного перевода, исполненного С. Фридрихом. В работе раскрыто понятие художественной метафоры, выяснены ее основные компоненты, функции в языке и литературных произведениях, определены основные особенности восприятия художественной метафоры в переводе.

***Ключевые слова:** художественная метафора, художественный перевод, точный перевод, субституция, парафраз, компенсация.*

Guseinov A.
Taras Shevchenko National University of Kyiv

PECULIARITIES OF TRANSLATION OF METAPHOR FROM GERMAN INTO UKRAINIAN (BASED ON THE NOVEL "DAS PARFRÜM" BY P. SÜSKIND AND ITS TRANSLATION)

The peculiarities of translation of literary metaphors from german into ukrainian (a case study of the "Das Parfüm" novel by Patrick Süskind and its translation).

The article deals with the research on peculiarities of translation of literary metaphors from German into English basing on the novel by P. Süskind "Das Parfum" and its Ukrainian translation by S. Friedrich. The article explains the concept of a literary metaphor; finds out its main components, functions in a language and fiction, and determines the principle peculiarities of conveying a literary metaphor in translation.

Key words: *literary metaphor, literary translation, accurate translation, substitution, paraphrase, compensation.*

УДК 811.133.1'373:39(65)

Давидюк Н.О., студ.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СВІТОБАЧЕННЯ У ЛЕКСИЦІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ АЛЖИРУ

У статті висвітлено лексичні особливості французької мови в Алжирі з точки зору відображення у ній національного світобачення арабів; визначено провідні моделі творення неологізмів як семантичного, так і формального характеру, за допомогою яких франкофони Алжиру здатні повноцінно виражати свою національну реальність та специфічний менталітет засобами нерідної мови.

Ключові слова: *Алжир, французька мова, національне світобачення, лексичний партикуляризм, реалії, запозичення, неологізми, морфологічна деривація, словоскладання, "семантичний зсув".*

У контексті сучасних лінгвокультурологічних досліджень особливої актуальності набуває запропонована ще В. фон Гумбольдтом теза про те, що мова є відображенням душі народу. Ф. Боас, зокрема, вважає основною функцією мови символічну і зазначає, що саме у мові міститься "символічний ключ до поведінки" народу, і саме мова є місцем, де культура і особистість зливаються в одне ціле [1, 171]. У цьому ключі нам видається надзвичайно цікавим дослідження особливостей французької мови в Алжирі, яка, втративши статус мови колонізаторів, залишилася повсякденною для достатньо великої частини корінного населення. Вражає сам факт того, що народ спромігся відобразити специфіку свого бачення дійсності чужою мовою, творячи її національний варіант, одомашнюючи її. Араби модифікували іноземну мову для вираження своєї національної